

Cumartesi Anneleri/İnsanları 980. Hafta Gözlem Raporu

Gözlemlenen etkinlik/toplantı/yürüyüş: Cumartesi Anneleri/İnsanları 980. Hafta Buluşması – Galatasaray Meydanı (Beyoğlu, İstanbul)

Gözlem tarihi: 6 Ocak 2024

Gözlemci kişi ve kurumlar: Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği (Hafıza Merkezi), Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

Gözlemci toplantı alanına varış: 10.03

Gözlemci alandan ayrılma: 12.14

Gözlem ve gözlem yöntemi hakkında:

Birleşmiş Milletler Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirgesi'nin¹ 6(c) maddesi, “İnsan haklarına ve temel özgürlüklere hem hukuksal olarak hem de pratikte uyulması yönünde inceleme, araştırma, saptama, değerlendirme, bu yollar ve diğer uygun yollarla kamunun dikkatini bu sorun üzerine çekme hakkı vardır” hükmüyle hak savunucuları ve hak örgütlerinin insan hakları ihlallerine yönelik çalışmalar yapmalarını ve bu çalışmaları hak ihlalleri hakkında farkındalık yaratmak amacıyla kamuoyuyla paylaşmalarını güvence altına almaktadır.

Rapordaki imzacı kurumlar, yukarıda belirtilen maddede güvence altına alınan hak kapsamında² Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın barışçıl buluşmalarını gözlemlemektedir. Kurumlar, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT), “Barışçıl Toplanma Özgürlüğünün İzlenmesine İlişkin Kılavuz”da³ belirtilen yöntemleri gözlem faaliyetlerinde esas almaktadır.

Gözlemci kurumlar, barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanılmasını engellemeye yönelik müdahalelerin sonucu olarak ortaya çıkan insan hakları ihlallerini tespit etmek, belgelemek ve ihlallerin önlenmesi için savunuculuk faaliyetleri yürütebilmek amacıyla kılavuzda da belirtildiği gibi çeşitli izleme ve belgeleme yöntemleri ile gözlem faaliyetlerini desteklemektedir.⁴ Bu kapsamda gerekli görülmesi durumunda sosyal ve yaygın medya

¹ UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms,

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/89/PDF/N9977089.pdf?OpenElement>.

Türkçe gayri resmi tercümesi için bkz. <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>

² Bu hak, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de öngörülmektedir: *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme Madde 19*: “Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10: “1. Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”

³ OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly*, https://www.osce.org/files/f/documents/d/1/473439_0.pdf

⁴ a.g.e, sf. 14

taraması, mahkeme kararları, mülki idare amirlerinin karar ve duyuruları, kolluk kuvvetlerinin yazışma ve tutanakları gibi belgelerin değerlendirilmesi ve hak ihlallerine maruz kalan kişilerle mülakat yapılması gibi farklı izleme ve belgeleme yöntemlerine başvurulmaktadır.

Gözlem raporları, gözlemlenen buluşmayı takip eden cuma günleri kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Toplantı öncesi duruma ilişkin notlar:

1. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın gözaltında kaybedilen sevdiklerinin akıbetini sormak ve adalet taleplerini dile getirmek için bir araya geldikleri mekan olan Galatasaray Meydanı'ndaki eylemi gözlemlenmek üzere gelen gözlemci, 10.03'te Taksim Meydanı'ndan Galatasaray Meydanı yönüne doğru yürümeye başladı.
2. 10.06'da İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu Çukurlu Çeşme Sokak'a varan gözlemci, çevik kuvvet polislerini taşıyan bir midibüsün City Center Hotel'in yanında ve Billurcu Çıkma Sokak'ın köşesinde bulunan otoparka; bir diğer midibüsün ise City Center Hotel'den yaklaşık 100 metre aşağıda Hocasade Sokak üzerinde bulunan Erdem Otopark'a park edildiğini gördü. City Center Hotel'in yanındaki otoparkta park halinde olan midibüsün çalışır durumda olduğu, araç içerisinde çevik kuvvet polislerinin bulunduğu ve uzun namlulu silah taşıyan bir polisin araç önünde beklediği gözlemlendi. Çevik kuvvet üniformalı 15-20 polisin ise Erdem Otopark'taki midibüsün etrafında düzensiz biçimde bekledikleri, bu aracın önünde de uzun namlulu silah taşıyan bir polisin olduğu görüldü.
3. Galatasaray Meydanı'na gitmek üzere 10.15'te İHD İstanbul Şubesi'nden ayrılan gözlemci, Büyük Parmakkapı Sokak üzerinden İstiklal Caddesi'ne çıktı. 10.16'da polis sevkiyatı için kullanılan bir midibüsün, yayaları tehlikeye atacak şekilde hızla Taksim Meydanı yönüne doğru gittiği gözlemlendi.
4. 10.20'de Galatasaray Lisesi'nin İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinin inşaatlarda kullanılan güvenlik panelleriyle tamamen kapatıldığı, dördü sivil plakalı olmak üzere emniyete ait hafif ticari ve binek altı aracın panellerin önüne park edildiği görüldü. Çevik kuvvet üniformalı polisler ile üzerinde "Güvenlik Şube" ibaresi bulunan yelekler giyen polislerden oluşan 20-25 kişilik bir polis grubunun ise lisenin Galatasaray Meydanı'na yakın köşesinde düzensiz biçimde beklediği görüldü. Bu grubun tam karşısında, Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi ile birleştiği sağ köşenin hizasında rütbeleri öğrenilemeyen amirlerden oluşan 5-10 kişilik polis grubunun beklediği gözlemlendi.
5. Sürekli demir bariyerler ile çevrili ve içerisinde emniyete ait araçlar ile polislerin beklediği Galatasaray Meydanı içerisinde 10.23 itibarıyla polis sevkiyatı için kullanılan bir midibüsün bulunduğu gözlemlendi. Meydan içerisinde ayrıca mobil zırhlı siperlik olduğu ve uzun namlulu silah taşıyan iki polisin beklediği görüldü. Meydanı kapatan demir bariyerlerin önceki haftalarda olduğu gibi bu hafta da plastik kelepçeler ile birbirine bağlı olduğu gözlemlendi. Önceki haftalarda olduğu gibi bu hafta da meydan girişinde akordeon bariyerler olduğu görüldü. Meydanı kapatan demir bariyerlerin ise Yeni Çarşı Caddesi yönünde daha fazla olmak üzere genişletildiği gözlemlendi.

6. 10.26'da polis sevkiyatı için kullanılan bir midibüsün, Galatasaray Meydanı'na uzaklığı yaklaşık 250 metre olan Odakule'nin hemen yanındaki Deva Çıkmazı Sokak'a park edildiği görüldü. Uzun namlulu silah taşıyan bir polisin çalışır durumdaki aracın önünde beklediği gözlemlendi. Sivil giyimli 8-10 polis memurunun ise aracın arkasında düzensiz bir şekilde beklediği görüldü.
7. Galatasaray Meydanı içerisinde bulunan midibüsün 10.36 itibariyle meydandan çıkarıldığı gözlemlendi. Şişhane yönüne doğru giden aracın Deva Çıkmazı Sokak'a park edildiği görüldü.
8. 10.37'de sivil plakalı olan ancak ön camındaki çakardan emniyete ait olduğu anlaşılan bir minibüsün Taksim Meydanı yönünden geldiği görüldü. Bir süre Galatasaray Lisesi önünde bekleyen aracın Şişhane yönüne doğru gittiği ve Deva Çıkmazı Sokak'a park edildiği görüldü.
9. Galatasaray Meydanı çevresindeki polis sayısının 10.39 itibariyle artmaya başladığı gözlemlendi. Galatasaray Lisesi'nin köşesinde halihazırda beklemekte olan polis grubuna sivil giyimli polislerin katıldığı, sivil giyimli polislerden oluşan 5-10 kişilik bir grubun da 10.39 itibariyle lisenin tam karşısındaki Galatasaray Postanesi önünde beklemeye başladığı görüldü.
10. 11.01'de Odakule önünde polis sevkiyatı için kullanılan ve içerisinde çevik kuvvet polislerinin bulunduğu iki minibüs ile bir midibüsün çalışır halde beklediği ve araçların önünde uzun namlulu silah taşıyan bir polis olduğu gözlemlendi.
11. "Güvenlik Şube" ibareli yelekler giyen iki polisin, Taksim Meydanı yönünde, Galatasaray Meydanı'na uzaklığı yaklaşık 90 metre olan Sahne Sokak'ın köşesinde 11.04 itibariyle beklemeye başladığı görüldü.
12. 11.05'te polis sevkiyatı için kullanılan bir minibüs ile sivil plakalı bir hafif ticari aracın Galatasaray Postanesi önüne park edildiği görüldü.
13. 11.05'te üzerinde "Güvenlik Şube" ibaresi bulunan yelekler giyen ve İstiklal Caddesi üzerinde karşılıklı olacak şekilde ikişerli gruplar halinde duran polis memurlarının Yapı Kredi Kültür Sanat hızasında bekledikleri ve yer yer yoldan geçenlerin çantalarını aradıkları görüldü.
14. 11.06'da Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi'ne bağlandığı sol köşede dört çevik kuvvet polis amirinin beklediği gözlemlendi.
15. 11.07'de polis sevkiyatı için kullanılan bir minibüsün Yapı Kredi Kültür Sanat önüne park edildiği görüldü.
16. Üzerinde "Güvenlik Şube" ibaresi bulunan yelekler giyen beş polis memuru, çevik kuvvet üniformalı iki polis memuru ve sivil giyimli altı polis memurunun 11.07 itibariyle Galatasaray Lisesi önünde beklemeye başladığı görüldü.
17. Yalnızca ve sivil giyimli kadın polislerden oluşan 10-12 kişilik bir grubun Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi'ne bağlandığı sol köşede 11.27 itibariyle beklemeye başladığı görüldü.
18. 11.28'de polis sevkiyatı için kullanılan bir minibüsün daha Yapı Kredi Kültür Sanat önüne park edildiği görüldü.

19. 11.32’de üzerinde “Polis” ibaresi olan bir hafif ticari aracın Taksim Meydanı yönüne doğru Galatasaray Meydanı’na uzaklığı yaklaşık 300 metre olan alışveriş merkezi önüne park edildiği görüldü. Aynı sırada sivil plakalı bir hafif ticari araç, bir binek araç ve üzerinde “Motosikletli Polis” ibaresi bulunan bir arazi aracının alışveriş merkezinin hemen yanındaki Ağa Camii önünde park halinde olduğu, üniformalı iki polisin arazi aracı önünde beklediği gözlemlendi.
20. İHD İstanbul Şubesi’ne yakın otoparklarda bekleyen midibüslerin ve çevik kuvvet polislerinin 11.37 itibariyle buldukları noktaları terk ettikleri görüldü. Aynı anda sivil giyimli bir polis memurunun, derneğin bulunduğu sokağın köşesinde beklemeye başladı gözlemlendi.
21. 11.39’da Beyoğlu Kaymakamlığı ve İstanbul Valiliği’nin resmi web sitelerini kontrol eden gözlemciler, herhangi bir yasaklama kararının kamuoyu ile paylaşılmadığını tespit ettiler.

Toplantıya ilişkin notlar:

22. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 11.43 itibariyle İHD İstanbul Şubesi’nden ikişer kişilik gruplar halinde çıkmaya başladıkları görüldü.
23. Derneğin bulunduğu sokağın köşesinde bekleyen sivil polisin Cumartesi Anneleri/İnsanları’nı dernekten çıktıkları andan itibaren Galatasaray Meydanı’na kadar takip ettiği görüldü. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nı takip eden sivil polisin bu süreç boyunca telefonuna bir şeyler yazdığı gözlemlendi.
24. 11.52’de polis anons aracının Galatasaray Lisesi önüne park edildiği görüldü.
25. Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü, Güvenlik Şube Müdürlüğü, Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Spor Güvenliği Şube Müdürlüğü’nden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı ve rütbeleri öğrenilemeyen polis amirlerinin 11.53 itibariyle Galatasaray Lisesi’nin Galatasaray Meydanı’na yakın köşesinde beklemeye başladıkları gözlemlendi.
26. Cumartesi Anneleri/İnsanları ve onlarla dayanışmak için Galatasaray Meydanı’na gelen hak savunucularının 11.53 itibariyle İstiklal Caddesi’nin farklı noktalarında beklemeye başladıkları görüldü. Sivil giyimli polislerin cadde üzerinde bekleyen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına yakın noktalarda bekledikleri gözlemlendi.
27. 1 Mart 1995 tarihinde İstanbul’da gözaltına alınan ve ağır işkence izleri taşıyan bedeni aylar sonra kimsesizler mezarlığında bulunan **Hasan Ocak**’ın kardeşleri **Ali Ocak** ve **Maside Ocak**, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından 13 Eylül 1980 tarihinde Ardahan’ın Okçu Köyü’ndeki evinden güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybedilen ve işkence sonucu öldüğü Meclis İnsan Hakları İnceleme Alt Komisyonu’nun [raporu](#) ile de ortaya konulan **Cemil Kırbayır**’ın kardeşi **Mikail Kırbayır**, 23 Şubat 1995 tarihinde İzmir’de gözaltında kaybedilen 19 yaşındaki **Murat Yıldız**’ın annesi **Hanife Yıldız**, 19 Ekim 1995 tarihinde İstanbul’da gözaltında kaybedilen **Fehmi Tosun**’un eşi **Hanım Tosun**, 1994 yılında Batman’da kaybedilen **İbrahim Çelik**’in kızı ve babasının peşinden giden ancak daha sonra kendisinden bir daha haber alınamayan **Edip Çelik**’in kardeşi **Feryal Çelik**, 15 Ocak 1996 tarihinde

Şırnak'ın Güçlükonak ilçesinde gerçekleştirilen, sivil toplum kuruluşlarının o dönemde yaptıkları tespitler ile dönemin İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Adnan Ekmen'in beyanları doğrultusunda güvenlik güçleri tarafından yapıldığı belirtilen katliamda öldürülen **Ahmet Kaya**'nın kızları **Emine Kaya** ve **Leyla Hayriye Kaya** ile İHD Eş Genel Başkanı **Eren Keskin** ve İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesi **Leman Yurtsever**'in 11.59'da Galatasaray Meydanı'nı kapatan bariyerlerin önüne geldikleri gözlemlendi.

28. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'nı kapatan demir bariyerlerin önüne gelmesiyle birlikte çok sayıda gazetecinin yanlarına geldiği görüldü. Elleri kamera olan, sivil giyimli en az beş polisin de bu noktaya geldiği ve basın açıklaması yapmaya hazırlanan Cumartesi Anneleri/İnsanları'nı videoya almaya başladıkları gözlemlendi. Elleri kamera olan sivil giyimli polislerin dışında sivil giyimli en az altı polisin ise telefonları ile Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın fotoğraflarını çektiği görüldü.
29. Cumartesi İnsanı Maside Ocak'ın 12.01 itibariyle [basın açıklamasını](#) okumaya başladığı görüldü. "980'inci haftamızda bizimle özdeşleşen Galatasaray Meydanı'na girişimizi engelleyen polis bariyerlerinin önündeyiz. 980 haftadır haykırıyoruz, yüzlerce insanın gözaltında kaybedildiği bu topraklarda hiçbir fail ve sorumlu cezalandırılmadı. İnkâr ve cezasızlık siyaseti, kayıplarımıza ve adalete ulaşmamızı imkansız kıldı. Her Cumartesi, Galatasaray'dan bu söylediklerimizi doğrulayan kayıp dosyalarını kamuoyu ile paylaşıyor ve gerçeklerin toplumsal hafızada yer alması için mücadele ediyoruz" sözleriyle başlanan açıklamada 15 Ocak 1996 tarihinde Şırnak'ın Güçlükonak ilçesinde gerçekleştirilen, sivil toplum kuruluşlarının o dönemde yaptıkları tespitler ile dönemin İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Adnan Ekmen'in beyanları doğrultusunda güvenlik güçleri tarafından yapıldığı belirtilen katliamda öldürülen 11 kişi için adalet talep edildi. Basın açıklamasının ardından katliamda öldürülen **Ahmet Kaya**'nın kızları **Emine Kaya** ve **Leyla Hayriye Kaya** konuştu.
30. Sivil giyimli polis memurlarının basın açıklaması sırasında açıklamayı takip eden kişilerin arasında durdukları ve zaman zaman telefonları ile 10 kişilik grubun fotoğraf ve videolarını çektikleri gözlemlendi.
31. Cumartesi İnsanı Maside Ocak'ın "Bugün karanfillerimizi Güçlükonak'ta katledilen 11 kişi ve tüm kayıplarımız için..." diyerek ellerindeki karanfillerle meydana doğru döndüğü sırada rütbesi öğrenilemeyen, kot ceketli ve güneş gözlüklü bir polis memurunun yanındaki polis memuruna rahatlıkla duyulabilecek şekilde "Bıkmadı bunlar da!" dediği duyuldu.
32. Açıklamanın 12.11'de tamamlanmasının ardından Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın ellerindeki karanfillerden bazılarını Galatasaray Meydanı'nı kapatan ve açılmayan demir bariyerlerin üzerinden meydana attıkları görüldü. Sivil giyimli polis memurlarının bu anları da kamera ile kaydettikleri gözlemlendi.
33. Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının 12.14 itibariyle meydandan ayrılmaya başladıkları ve kendilerini takip eden polisler tarafından bir süre daha kayıt altına alındıkları gözlemlendi.

34. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'na karanfil bırakmaları ile sonlanan buluşmaları yaklaşık 15 dakika sürdü. İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan "güvenlik çemberleri" ile Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarının engellendiği ve kayıp yakınları ile hak savunucularının gözaltına alındıkları haftaların aksine bu 15 dakikalık süre içerisinde İstiklal Caddesi, Galatasaray Meydanı ve çevresinde hayatın olağan akışının, yaya-araç trafiğinin ve bölge esnafının çalışmasının olumsuz şekilde etkilenmediği gözlemlendi.

Toplantı sonrasında ilişkin notlar:

35. Toplantının ardından görüşülen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve İHD yöneticileri, [971. haftada](#) başlayan diyalogun devamı uyarınca Galatasaray Meydanı'na karanfillerini bırakabildiklerini aktardı.⁵
36. Derneğin bulunduğu sokaktaki polis varlığının, İHD İstanbul Şubesi tarafından her cumartesi günü 13.30'da gerçekleştirilen "F Oturumu" sırasında da devam ettiği gözlemlendi. Sokağın köşesinde ve derneğin girişinin karşısında bekleyen sivil giyimli polis sayısının F Oturumu'na kadar giderek arttığı görüldü. 11.37 itibariyle buldukları noktaları terk ettikleri kaydedilen midibüslerden birisinin 13.16'da geri getirildiği ve Erdem Otopark'a park edildiği görüldü.

Hukuki durum:

Anayasa Mahkemesi (AYM), Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 25 Ağustos 2018 tarihinde düzenlenen 700. hafta buluşmasının Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından yasaklanmasının ve polisin sert müdahalesinin Anayasa'nın 34. maddesince garanti altına alınan "toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının" ihlali olduğuna dair iki ayrı karar verdi. AYM, o gün gözaltına alınanlar arasında bulunan Cumartesi İnsanları'ndan [Maside Ocak Kışlakçı](#)'nın başvurusunda oy çokluğuyla aldığı kararının "yeni ihlallerin önlenmesi için" Beyoğlu Kaymakamlığı ve Adalet Bakanlığı'na; 700. hafta buluşmasına katılan İHD İstanbul Şubesi Başkanı [Gülseren Yoleri](#)'nin başvurusunda oybirliği ile aldığı kararının ise Adalet Bakanlığı'na gönderilmesine karar verdi.

Polis müdahalesine dayanak olarak gösterilen yasaklama kararında 700. hafta buluşması için bildirim yapılmamış olması gerekçe olarak öne sürülmüştü. AYM, kararlarında toplantı ve gösterilere yönelik müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının ve orantılı olduğunun ispatının gerektiğine dikkat çekti. İdari makamların toplantı ve gösteri yürüyüşlerini otomatik olarak yasaklama yoluna gitmek yerine bu hakkın etkin kullanımını sağlamaya yönelik pozitif yükümlülükleri olduğunu hatırlatan AYM, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 1995 yılından bu yana barışçıl bir şekilde toplandıklarına dikkat çekerek idarenin bu etkinliğin yapılacağına ilişkin olarak önceden bilgisi olmadığını iddia edemeyeceğine kanaat getirdi. Buna ek olarak AYM, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın

⁵ 8 Kasım 2023 tarihinde gerçekleştirilen TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Toplantısı sırasında Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HEDEP) Urfa Milletvekili Dilan Kunt Ayan'ın İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'ya Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarına yönelik haftalardır devam eden polis engellemelerini sorması üzerine Yerlikaya "Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir. En kısa zamanda sürede çözüm üreteceğiz. Bu hafta gördüğümüz gözaltı yapmadık," yanıtını verdi. (Kaynak: "[Ali Yerlikaya: Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir.](#)" *Gazete Duvar*, 08.11.2023.)

“gözetiminde kaybedilen yakınlarının bulunması ve kamuoyunda farkındalık yaratılması için oturma eylemi düzenlemek istemesinin demokratik bir toplumda saygı ile karşılanması gerektiği”ne hükmetti.

Cumartesi Anneleri/İnsanları, AYM’nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) kararının ardından ilk kez 8 Nisan 2023 tarihindeki 941. hafta buluşması için Galatasaray Meydanı’na çıkmak istedi ve polis tarafından engellenerek gözetim altına alındı. O haftadan bu yana 13 Mayıs Cumartesi günü hariç her cumartesi, barışçıl buluşmalarını gerçekleştirmek için Galatasaray Meydanı’na çıkmaya çalışan Cumartesi Anneleri/İnsanları, 4 Kasım 2023 tarihine denk gelen 971. hafta buluşmasına kadar her hafta polis tarafından engellendi, işkence ve diğer kötü muameleye maruz bırakılarak gözetim altına alındı. 4 Kasım’daki buluşma sırasında da engellenerek kolluk kuvveti tarafından “güvenlik çemberi” içerisine alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucuları fiili olarak yaklaşık 25 dakika “güvenlik çemberi” içinde tutulsa da önceki 29 haftanın aksine gözetim işlemi uygulanmadı.

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarının uygulanma durumuna dair şu hususlara dikkat çeker:

Önceki dokuz hafta olduğu gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 6 Ocak 2023 tarihinde gerçekleştirilen 980. hafta buluşmasına da polis tarafından müdahale edilmemiş, buluşma ve basın açıklaması bu şekilde engellenmemiştir. Ancak, 980. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları’na yönelik bir müdahale olmasa da aşağıda belirtilen sebeplerden ötürü AYM’nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarının uygulandığını söylemek mümkün değildir.

- AYM⁶ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM)⁷ içtihatlarına göre bir toplantının kısıtlanması kavramı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılması öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılan müdahaleleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 980. hafta buluşmasının kolluk tarafından kısıtlandığı tespit edilmiştir. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın yapmak istedikleri basın açıklaması sırasında gözetim altında tutuldukları gözlemlenmiştir. İHD İstanbul Şubesi’nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının İHD İstanbul Şubesi’nden Galatasaray Meydanı’na kadar takip edilmesi, Galatasaray Meydanı’ndaki basın açıklamasına katılabilecek kişi sayısının 10 olarak kısıtlanması, sayı kısıtına uyulup uyulmadığının toplantı süresince kontrol edilmesi ve açıklamanın birden fazla kamera ile kayıt altına alınması ve fotoğrafların çekilmesi bunun en önemli göstergelerindedir.
- Bilindiği gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın Galatasaray Meydanı’ndaki buluşmaları, zorla kaybedilen yakınlarının akıbetini soran ve failerin tespit edilmesini talep eden bir basın açıklaması düzenlemekten ibarettir. Bu gözlem raporunda tespit edilen müdahale ve kısıtlamalar, AYM’nin de işaret ettiği gibi⁸ Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın zorla kaybedilen yakınlarının akıbetine ilişkin kamuoyunda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Dahası, bu tarz müdahale ve kısıtlamalar Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın AYM’nin

⁶ Bkz. Halkevleri Derneği, Başvuru. No: 2015/9174, 7/3/2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/9174>

⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesine ilişkin Rehber*, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_11_TUR

⁸ Bkz. Maside Ocak Kışlakçı Kararı Para. 26 ve Gülseren Yoleri Kararı, par. 19.

de “saygı ile karşılanması” gerektiğini tespit ettiği faaliyetlerinin kriminalize edilmesi çabasının devamı niteliğindedir. Cumartesi Anneleri/İnsanları’na yönelik önceki haftalardaki engelleme ve müdahaleler ile birlikte düşünüldüğünde dokuz haftadır süregelen bu kısıtlamalar kolluk tarafından bir rutin haline getirilmiştir. Bu durum, kolluğun Cumartesi Anneleri/İnsanları’na yönelik müdahalelerinin farklılaşarak devam ettiğini göstermektedir.

- Bunlara ilaveten, İHD İstanbul Şubesi’nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının İHD İstanbul Şubesi’nden Galatasaray Meydanı’na kadar takip edilmesi, basın açıklamasına katılacak kişi sayısının sınırlandırılması ve açıklamanın kayıt altına alınması, fotoğraflanması gibi kolluk tarafından gerçekleştirilen kısıtlamalar, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın ve insan hakları savunucularının toplanma özgürlüklerini kullanmaları üzerinde caydırıcı bir etki yaratabileceğini, bu caydırıcı etkinin de kendi başına toplanma özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁹

Gözlemci kurumlar, Galatasaray Meydanı’ndaki buluşmalara yönelik soruşturmanın 25’inde “kovuşturmaya yer olmadığı” kararı verildiğini hatırlatır:

8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında devam eden sistematik engellemelere ve gözaltı işlemlerine rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmanın 25’inde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (takipsizlik kararları) verildi.

- 941. (Karar tarihi: 22 Mayıs 2023), 942. (Karar tarihi: 16 Ekim 2023), 943. (Karar tarihi: 13 Temmuz 2023), [945.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [947.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [948.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [949.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [951.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [952.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [953.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [954.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023),¹⁰ [955.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [956.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [958.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [959.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [960.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [961.](#) (Karar tarihi: 12 Ekim 2023), [962.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [963.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [964.](#) (Karar tarihi: 30 Ekim 2023), [965.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [966.](#) (Karar tarihi: 29 Kasım 2023), [968.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [969.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023) ve [970.](#) (Karar tarihi: 18 Aralık 2023) hafta buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmalarda verilen takipsizlik kararları, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarına tebliğ edildi.
- Avukatlara tebliğ edilen takipsizlik kararları incelendiğinde kararların hiçbirisinde AYM’nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarına bir atıfta bulunulmadığı görüldü. Savcılar, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın kolluk tarafından engellenen buluşmalarında gözaltına alınan toplamda 552 kişi hakkında verdikleri takipsizlik kararlarına gerekçe olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmamasını gerekçe gösterdiler.

⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesine ilişkin Rehber, par. 74-75.

¹⁰ Gözaltı işlemleri sırasında polisin fiziksel şiddetine maruz kalan avukat Murat Çelik hakkında “görevi yaptırmamak için direnme” yönünden yürütülen soruşturmayı da aynı takipsizlik kararı ile sonlandıran savcı, müşteki polis memuru Ali Hıracı’nın iddia ettiği gibi yaralandığına dair herhangi bir görüntü kaydı olmadığını ve Murat Çelik’in gösterdiği direncin “pasif direnme” olarak değerlendirilebileceğini belirterek “görevi yaptırmamak için direnme” suçunun unsurlarının oluşmadığına karar verdi.

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarını uygulamayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurularında İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmediğini hatırlatır:

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatları, AYM kararlarına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında Galatasaray Meydanı'nda buluşmalarını engelleyen kolluk görevlileri hakkında her hafta suç duyurusunda bulundu.

Avukatların, 29 hafta boyunca devam eden engelleme ve bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında "Toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkı ile ifade özgürlüğünün anayasaya aykırı olarak engellenmesi suretiyle Görevi Kötüye Kullanma (TCK madde 257)", "Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması (TCK madde 256)", "Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma (TCK madde 109)" ve İşkence (TCK madde 94)" iddialarıyla yaptıkları suç duyurularının, bu rapor tarihi itibarıyla en az 15'inde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, İstanbul Valiliği'nden soruşturma izni talep ettiği öğrenildi.

- Suç duyurularında "işkence" iddiası olmasına ve [4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun](#)'un 2. maddesinin ek fıkrası uyarınca bu suçun soruşturulması izne tabi olmamasına rağmen izin talep edilen 14 suç duyurusunda İstanbul Valisi Davut Gül, suç duyurusuna konu emniyet görevlileri hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na soruşturma yürütmesi için izin verilmemesine karar verdi. Vali Gül ayrıca emniyet görevlileri hakkında disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığına kanaat getirdi ve dosyanın işlem den kaldırılmasına karar verdi. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarına tebliğ edilen kararlara göre Vali Gül, 943., 945., 948., 949., 950., 951., 952., 954., 955., 956., 957., 958., 960., 961., ve 962. hafta buluşmalarını engelleyen ve Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında soruşturma yapılmasına izin vermedi.
- Avukatlara tebliğ edilen valilik kararları incelendiğinde [Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği](#)'nin 62. maddesinde ve [Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanunun Uygulanması ile İlgili Olarak İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönerge](#)'nin 24. maddesinde hakkında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınmasının ön inceleme raporu için esas olduğu belirtilmesine rağmen valilik kararlarında alıntılanan raporlarda bu yönde bir işlem yapılmadığı görüldü.
- Alıntılanan ön inceleme raporlarında haklarında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin topladığı evrak ve mülki idarenin yasaklama kararlarının esas alındığı tespit edildi. Örneğin 957. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına işkence ve diğer kötü muamele uygulayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunda soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirilen ön inceleme raporunda, İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı "güvenlik çemberi" oluşturulduğu bilgisi dahi verilmeden kolluk görevlileri tarafından hazırlanan "yakalama tutanağı"ndan hareketle Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının tek bir grup olarak gözaltına alındığı kabul edilerek "gruba üç defadan fazla olacak ve grubunun tamamının duyabileceği şekilde" anons yapıldığı iddia edildi. İlgili haftanın

[gözlem raporunda](#), İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı “güvenlik çemberi” oluşturulduğu ve Galatasaray Lisesi önünde oluşturulan “güvenlik çemberi”nde ablukaya alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına herhangi bir “Dağılım” anonsu yapılmadığı kayıt altına alınmıştı. Ön inceleme raporunda barışçıl protestolara yönelik polis müdahalelerindeki tavırları ve birçok suç duyurusuna konu olan eylemleri ile kamuoyunda bilinen ve daha sonra Başakşehir İlçe Emniyet Müdürü olarak atanan polis amirinin, EMEP İstanbul Milletvekili İskender Bayhan’ın danışmanı Ekinsu Devrim Danış’ı işkenceyle tehdit ettiğine dair ifadesi de dikkate alınmadı.

- Özetle, ön inceleme raporlarında Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın buluşmalarının kanunsuz olduğu, müdahalelerin orantılı olduğu, her buluşma için yasada belirtildiği şekilde üç kez “Dağılım” anonsu yapıldığı ve imkan sağlanmasına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının dağılmamakta ısrar ettikleri, diğer bir ifadeyle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun unsurlarının oluştuğu, iddia edilerek soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirildi. Bu bağlamda gözlemci kurumlar, 950. hafta hariç olmak üzere aynı haftalara ilişkin savcılıklarca verilmiş takipsizlik kararlarının 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı şeklinde gerekçelendirildiğine dikkat çeker.
- Ön inceleme raporlarının, beş farklı ikinci sınıf emniyet müdürü tarafından hazırlandığı görüldü. Dokuz haftaya ilişkin ön inceleme raporunun aynı emniyet müdürü tarafından hazırlandığı tespit edildi. 955. ve 961. hafta raporlarının ise birçok haftada Galatasaray Meydanı’nda bulunduğu tespit edilen ve 30 Eylül 2023 tarihindeki [966. hafta](#) buluşmasını engellemeye yönelik İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan “güvenlik çemberi” içerisinde Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına uygulanan fiziksel şiddeti çember dışından izleyen polis amirleri arasında olduğu tespit edilen İkinci Bölge İlçelerden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı tarafından hazırlandığı görüldü.
- Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarının 948., 949., 950., 952., 954., ve 959. hafta buluşmalarını engelleyen, bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında ayrı ayrı yaptıkları suç duyurularının her bir hafta için olgular, engelleme ve müdahaleler ile şüpheliler farklı olmasına rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından birleştirildiği öğrenildi. Suç duyurularını birleştiren savcı, suç duyurusuna konu kolluk görevlileri hakkında soruşturma yürütmek için valilikten de toplu şekilde izin istedi. Vali Davut Gül, savcılığın talebini toplu şekilde reddetti.
- Her ne kadar AYM kararlarına bir atıfta bulunulmasa da Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın barışçıl toplantıları hakkında açılan soruşturmalarda takipsizlik kararları verilirken “suç unsuru” bulunmadığı savcılık tarafından da teyit edilen buluşmaları engelleyen, Cumartesi Anneleri/İnsanları’na işkence ve diğer kötü muamele yaşatma aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uygulayan polis amirleri ve memurları hakkında hükümetin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’ne sunduğu

Faaliyet Planı'ndaki argümanları¹¹ ile çelişkili şekilde ve yasaya aykırı olarak soruşturma izni verilmemesi mantıken ve hukuken açıklanamayacak bir durumdur.

¹¹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından icrası denetlenen *Batı ve diğerleri v. Türkiye* Dava Grubu'na 5 Temmuz 2023 tarihinde Faaliyet Planı sunan Türkiye, planın 100. paragrafında soruşturma izni hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: "Yukarıdan belirtilenler ışığında; yetkililer, güvenlik güçleri tarafından işlenen işkence, kötü muamele veya zor kullanma yetkisinin aşılması veya kasti yaralama veya hakaret suçlarında idari iznin kesinlikle gerekli olmadığı ve Türk Yargısı'nın pratiğinin [Avrupa İnsan Hakları] Sözleşmesi ile tamamen uyum içerisinde olduğunu vurgularlar.", <https://rm.coe.int/0900001680abdc5b>